

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایاننامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی

عنوان:

طراحی و ارزشیابی اثربخشی، کاربرد مدل طراحی آموزشی
کل نگر در برنامه درسی فنی و حرفه‌ای

استاد راهنما:

دکتر مرتضی کرمی

استاد مشاور:

دکتر محمود سعیدی رضوانی

پژوهشگر:

آمنه سیلانه

۱۳۹۲

تقدیم

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و فداکاری
به پاس عاطفه سرشار و گرمای امید بخش وجودشان که در این سردترین روزگار ان بهترین پشتیبان هستند
به پاس قلب های بزرگشان که فریاد رس است و سرگردانی و ترس در پناہشان به شجاعت می گراید
و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند
این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می کنم
با پاس از سه وجود مقدس

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم ...

مویشان سپید شد تا ما رو سفید شویم ...

... و عاشقانه سوختند تا گرما بخش وجود ما و روسختر را جان باشند

پدران

مادران

و استادان مان

شکر

بارالها، تو را شکر میگویم برای فضل و رحمت ات

به پاس خانواده‌های مهربان و پشتیبان

به پاس تعلیم در جوار مقدس علی بن موسی الرضا (ع)

بارالها به پاس لطف و نعمت بیکرانه ات، از تو می‌خواهم تا کم کنی تا در این راه جز به رضای تو

کام برنذارم و جز برای خشنودی تو قلمی به دست نگیرم.

به پاس زحمات بی‌شائبه‌ی استاد راهنمایم جناب آقای دکتر مرتضی کرمی، همچنین استاد مشاورم

جناب آقای دکتر محمود سعیدی رضوانی که همواره راهنما و راهنمای این پایان نامه بودند و علاوه بر

پژوهشگری، در سہای گرانبہایی از انسانیت از محضرایشان آموختم. همچنین از همکاری مدیر

محترم آموزشگاه فنی و حرفه‌ای حافظ مشہد؛ سرکار خانم مهندس پریسای که در اجرای این پژوهش

همکاری صمیمانه‌ای داشتند سپاسگزارم.

چکیده:

با توجه به تعبیر پژوهشگران که اثربخشی آموزش یکی از عوامل اصلی در توسعه پایدار می باشد، آموزش فنی و حرفه ای نقش مهمی در رسیدن به این هدف دارد. چرا که با انتقال دانش و مهارتها به افراد، شایستگیهایشان را برای ورود به دنیای کسب و کار ارتقاء میبخشد. پژوهش حاضر با هدف اثربخشی آموزش فنیو حرفه‌ای از طریق مقایسه مدل طراحی آموزشی چهارمولفه ای (4C/ID) با مدل آموزشی رایج انجام شد. روش پژوهش شبه آزمایشی بوده که در بین طرحهای موجود، به منظور سنجش متغیرهای نگرش و رضایت از طرح پساآزمون با گروه مقایسه، متغیرهای یادگیری و نگرش به کار و آموزشهای فنی حرفه‌ای از طرح پیش‌آزمون - پساآزمون با گروه مقایسه استفاده گردید. جامعه آماری شامل کلیه دوره‌های آموزش فناوری اطلاعات (ICDL) بود که در سال ۱۳۹۲ در آموزشگاههای آزاد فنی‌حرفه‌ای شهرمشهد برگزار میشود. از میان این دوره آموزش واژه پرداز (WORD) به مدت ۱۸ ساعت به عنوان نمونه تصادفی انتخاب گردید؛ که با توجه به سقف محدود متقاضیان این دورهها تعداد ۳۰ نفر از فراگیران به عنوان گروه مقایسه (۱۵ نفر) و گروه آزمایش (۱۵ نفر) انتخاب شدند؛ سنجش رضایت و نگرش از طریق ابزار پرسشنامه؛ سطح یادگیری از طریق آزمون یادگیری و نگرش نسبت به کار از طریق ابزار پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. میزان روایی همه پرسشنامه ها از طریق روایی محتوایی و پایایی پرسشنامه نگرش و رضایت با ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۹۱ برآورد شد. پایایی آزمون دوره با فرمول KR20 کودریچاردسون ۰/۷۰ محاسبه گردید. داده‌های پژوهش با روش تحلیل واریانس چند متغیری و کوواریانس چند متغیری تجزیه و تحلیل گردید. نتایج پژوهش از یک سو نشان دهنده ارتقاء نگرش، رضایت و ارتقاء یادگیری عملی فراگیران در محیط طراحی شده برمبنای مدل چهارمولفه‌ای نسبت به محیطهای آموزشی رایج بود. همچنین فراگیران در محیط کل نگر مبتنی بر مدل چهارمولفه‌ای نگرش بهتری را نسبت به ارزش کار و آموزش فنی و حرفه ای کسب نمودند.

کلیدواژه‌ها: طراحی آموزشی کل نگر، تکالیف کامل، یادگیری پیچیده ، آموزش فنی و حرفه ای غیررسمی

عنوان..... صفحه

فصل اول: مقدمه پژوهش

..... ۱	۱-۱ بیان مساله
..... ۶	۲-۱ اهداف پژوهش
..... ۶	۱-۲-۱ هدف اصلی
..... ۶	۲-۲-۱ اهداف فرعی
..... ۶	۳-۱ سؤالات تحقیق
..... ۷	۴-۱ فرضیه اصلی پژوهش
..... ۷	۱-۴-۱ فرضیه‌های فرعی پژوهش
..... ۷	۵-۱ تعریف عملیاتی متغیرها
..... ۷	۱-۵-۱ متغیر مستقل
..... ۷	۲-۵-۱ متغیرهای وابسته

فصل دوم: پیشینه پژوهش

..... ۹	۱-۲ مفهوم آموزش فری و حرفه‌ای
..... ۱۱	۲-۲ لزوم آموزش فری و حرفه‌ای
..... ۱۵	۳-۲ ط‌دگویی بچ‌ده
..... ۱۶	۴-۲ طراحی آموزشی جزئی نگر و تمایز آن با طراحی آموزشی کل نگر
..... ۱۷	۵-۲ مفهوم طراحی آموزشی کل نگر و اهمیت آن در آموزش
..... ۲۰	۶-۲ تکالیف کامل : از دانش، توانایی و مهارت تا شایستگی‌های حرفه
..... ۲۱	۷-۲ مدل طراحی آموزشی چهارم‌مؤلفه ای
..... ۲۲	۱-۷-۲ مؤلفه اول: تکالیف ط‌دگویی
..... ۲۵	۲-۷-۲ مؤلفه دوم : اطلاعات حمایتی
..... ۲۶	۳-۷-۲ مؤلفه سوم: اطلاعات روش کاری
..... ۲۸	۴-۷-۲ مؤلفه چهارم : تمرین تکالیف جزئی
..... ۲۸	۸-۲ ده گام در ط‌دگویی بچ‌ده
..... ۳۰	۹-۲ پیش‌ینه پژوهشی
..... ۳۵	۱۰-۲ استنتاج از پیش‌ینه پژوهشی

فصل سوم: روش پژوهش

..... ۳۸	۱-۳ روش پژوهش
..... ۳۹	۲-۳ جامعه و نمونه ی آماری
..... ۴۲	۳-۳ ابزارهای گردآوری داده
..... ۴۵	۴-۳ روایی و پایایی ابزارهای پژوهش
..... ۴۷	۵-۳ روش اجرای پژوهش

..... ۴۷	۱-۵-۳ طراحی
..... ۴۹	۲-۵-۳ اجرای دوره ها
..... ۵۰	۱-۲-۵-۳ اجرای الگوی چهارم‌ولفه ای در دوره آموزش word
..... ۵۲	۲-۲-۵-۳ اجرای دوره آموزش word به شهه رایج
..... ۵۳	۳-۵-۳ تحلیلی اثربخشی
..... ۵۳	۶-۳ روش تجزیه و تحلیلی داده ها

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

..... ۵۶	۱-۴ سوالات پژوهش
..... ۵۶	۱-۱-۴ سوال اول پژوهش
..... ۵۶	۲-۱-۴ سوال دوم پژوهش
..... ۶۲	۳-۱-۴ سوال سوم پژوهش
..... ۶۵	۴-۱-۴ سوال چهارم پژوهش
..... ۶۷	۲-۴ فرضیه های پژوهش
..... ۶۷	۱-۲-۴ فرضیه های فرعی
..... ۶۷	۱-۱-۲-۴ فرضیه اول پژوهش
..... ۶۹	۲-۲-۲-۴ فرضیه ی دوم پژوهش
..... ۷۱	۳-۲-۲-۴ فرضیه ی سوم پژوهش
..... ۷۴	۴-۲-۲-۴ فرضیه چهارم پژوهش
..... ۷۴	۲-۲-۴ فرضیه اصلی اول پژوهش
..... ۷۶	۳-۲-۴ دومین فرضیه اصلی پژوهش

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

..... ۸۱	۱-۵ نتایج
..... ۸۱	۱-۱-۵ فرضیه اول پژوهش
..... ۸۶	۲-۱-۵ فرضیه دوم پژوهش
..... ۸۸	۲-۵ بحث و نتیجه گیری
..... ۸۹	۳-۵ پیشنهادات
..... ۹۰	۱-۳-۵ پیشنهادات کاربردی
..... ۹۰	۲-۳-۵ پیشنهادات پژوهشی
..... ۹۱	۴-۵ محدودیت‌های پژوهش

منابع

..... ۹۳	منابع فارسی
..... ۹۷	منابع انگلیسی
..... ۱۰۳	بهبست ها

نمرت جدول؛

.....۱.۹	جدول ۱-۲. مقایسه طراحی آموزشی کل نگر با رویکرد طراحی آموزشی سنتی
.....۲.۹	جدول ۲-۲. ده گام در طراحی آموزشی بچه
.....۴.۳	جدول ۱-۳. توزیع آزمودنی ها در دو گروه
.....۴.۳	جدول ۲-۳: توزیع سری فراگیران در دو گروه آزمایش و کنترل
.....۴۱	جدول ۳-۳. تحصيلات اعضای نمونه در گروههای آزمایش و مقایسه
.....۴.۳	جدول ۳-۴. مولفه های مربوط به سنجش نگرش
.....۴.۴	جدول ۳-۵. مولفه های مربوط به سنجش رضایت
.....۴.۵	جدول ۳-۶. مولفه های مربوط به سنجش نگرش نسبت به آموزش فری و حرفه ای
.....۵۷	جدول ۴-۱. دسته تکالیف ارائه شده مربوط به تکلیف پیچیده اول
.....۶۱	جدول ۴-۲. اطلاعات حمایتی مربوط به هر دسته تکلیف
.....۶۶	جدول ۴-۳. تکالیف جزئی مربوط به تکلیف پیچیده اول
.....۶۸	جدول ۴-۴. شاخص های توصیفی نگرش فراگیران نسبت به دوره
.....۶۸	جدول ۴-۵. نتایج تحلیل واریانس چند متغیره
.....۶۹	جدول ۴-۶. نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره برای گروه آزمایش و مقایسه در خرده مقیاس های نگرش
.....۷۰	جدول ۴-۷. شاخص های توصیفی رضایت فراگیران نسبت به دوره
.....۷۰	جدول ۴-۸. تحلیل واریانس چند متغیره رضایت
.....۷.۱	جدول ۴-۹. نتایج آزمون تحلیل واریانس خرده مقیاس های رضایت
.....۷.۲	جدول ۴-۱۰. شاخص های توصیفی نمرات طراحی حاصل از پیش آزمون یادگیری
.....۷.۲	جدول ۴-۱۱. شاخص های توصیفی نمرات حاصله از اجرای پس آزمون
.....۷.۳	جدول ۴-۱۲. نتایج آزمون کوواریانس چند متغیره طراحی
.....۷.۴	جدول ۴-۱۳. نتایج آزمون کوواریانس خرده مقیاس های طراحی
.....۷.۵	جدول ۴-۱۴. نتایج تحلیل واریانس چند متغیره متغیره های اثربخشی آموزش
.....۷.۵	جدول ۴-۱۵. نتایج تحلیل واریانس چند متغیره خرده مقیاس های اثربخشی
.....۷.۶	جدول ۴-۱۶. شاخص های توصیفی نگرش فراگیران نسبت به کار در پیش آزمون و پس آزمون
.....۷.۷	جدول ۴-۱۷. نتایج آزمون کوواریانس چند متغیره خرده مقیاس های نگرش به کار

فهرست شکل؛

- شکل ۲-۲. بازنمایی تصویری یک طرح آموزشی با مدل چهارمولفه ای 4C/ID ۲۲
- شکل ۳-۲. بازنمایی تصویری ده گام یادگیری بچه در مدل چهارمولفه ای ۳۰
- شکل ۴-۴. بروشورهای اطلاعات روش کاری مربوط به تکلیف بچه اول ۶۳
- شکل ۴-۵. بروشورهای اطلاعات روش کاری مربوط به تکلیف بچه اول ۶۴

فهرست نگاره؛

- نگاره ۳-۱. برگزاری جلساتی با مدرس دوره word ۵۰
- نگاره ۳-۲: تصاویری از استفاده فراگیران از مواد کمکی ۵۱
- نگاره ۳-۳: تصاویری از مشاهده بروشورها و ارتباط بین فردی در مکتب فراگیران ۵۲

فهرست نمودار؛

- نمودار ۳-۱: توزیع سنی فراگیران در دو گروه ۴۱
- نمودار ۳-۲. توزیع تحصیلات آزمودنیها در گروه آزمایش و مقایسه ۴۲

فصل اول

مقدمه پژوهش

- ✓ بیان مساله
- ✓ اهداف پژوهش
- ✓ سوالات و فرضیه پژوهش
- ✓ تعاریف عملیاتی

۱-۱ بیان مساله

آموزش، به عنوان یک عامل اساسی در توسعه پایدار، همواره مورد تاکید و توجه برنامه ریزان بوده است (صدری و زاهدی، ۱۳۸۸: ۹۹)، چنانکه در گزارش سازمانهای بین‌المللی از جمله یونسکو، برای توسعه پایدار، انسان محور توسعه و کلید آن آموزش فنی و حرفه‌ای^۱ است (میگت و یسین^۲، ۲۰۱۰). آموزش فنی و حرفه‌ای در برگیرنده مطالعه فناوری و علوم مرتبط با آن و کسب مهارت‌های عملی، نگرش، درک و دانش مربوط به مشاغل در بخش‌های مختلف حیات اجتماعی و اقتصادی است (کلارک و اولمز^۳، ۲۰۱۳: ۸)؛ و افراد را برای ورود به عرصه‌ی کار آماده می‌سازد، چنانکه با انتقال مهارت‌ها و شایستگی‌های مورد نیاز، پاسخگوی نیازهای در حال تغییر بازار کار و برابری فرصت‌ها برای همه افراد می‌باشد (محمدعلی، ۱۳۹۰). با توجه به تحولات سریع تکنولوژیکی و تغییرات بنیادین در دنیای کار (هیبرت و برگان^۴، ۲۰۰۲) آموزش و پرورش فنی‌و حرفه‌ای نیز به عنوان موتور رشد و نوآوری دائم در حال تغییر است و به دلیل رسالت این نوع آموزشها در آماده سازی افراد برای ورود به بازار کار و از سوی دیگر تغییر صلاحیتهای حرفه‌ای در حال گسترش، ما نیاز به سطوح بالاتری از آموزش مهارت‌های فنی و تواناییهای افراد داریم که منعکس کننده پیچیدگی‌ها و پاسخگوی این تغییرات باشد؛ و لازمی این امر انعطاف‌پذیری در ارائه این نوع آموزشها در جهت انطباق با نیازهای بازار کار می‌باشد (کمیسون اروپا^۵، ۲۰۱۲). آموزش فنون و مهارت‌ها در قالب آموزش فنی و حرفه‌ای در کشور ما با تاسیس مدرسه دارالفنون مطرح گردید. به تدریج با عمومیت شدن کار تعلیم و تربیت، این آموزشها در دو بخش آموزشهای رسمی^۶ و غیر رسمی^۷ گسترش یافت، که آموزشهای رسمی در قالب نظام آموزش و پرورش، در مدارس و مؤسسات آموزشی ارائه گشته و به اخذ مدرک تحصیلی میانجامد. درحالی‌که آموزشهای غیررسمی در خارج از نظام آموزش و پرورش به صورت پیوسته و یا منقطع طی دوره‌های آموزشی صورت گرفته، و موجب ارتقای سطح تخصص و کارایی افراد برای احراز شغل و حرفه، و منجر به دریافت گواهینامه می‌گردد (نفیسی، ۱۳۸۷: ۱۷). با این حال به دلیل درک نشدن ضرورت آموزش‌ها ی فنی و حرفه‌ای و مهارتی، مدارس بیشتر

¹ Technical & Vocational Training

² Minghat & Yasin

³ Clark & Olumese

⁴ Hiebert & Borgen

⁵ European commission

⁶ formal

⁷ nonformal

در جهت آموزشهای تئوری و فاصله گرفتن از تعلیم فنی و حرفه‌ای مورد نیاز جامعه، حرکت کردند (شریعت زاده، ۱۳۸۷: ۱۸). طبق پژوهشهای انجام شده در این حوزه و از بررسی میزان اشتغال دانش‌آموختگان و میزان ارتباط میان محتوای آموزشهای رسمی با نیازهای بازار کار، محققان به این نتیجه رسیده‌اند که تناسب رشته فارغ التحصیلان با مشاغل احراز شده آنان و همچنین تناسب و کیفیت مهارت‌های آنها رضایتبخش نیست (نویدی و بزرگر، ۱۳۹۱)، و این آموزشها موفقیت مطلوب را در انطباق با نیازهای بازار کار نداشته است (عسگری، سعیدی و بینقی، ۱۳۸۷؛ شریعت زاده، ۱۳۸۷؛ انتظاریان و طهماسبی، ۱۳۹۰؛ کشتی آراء، یوسفی و موسوی، ۱۳۹۱). چنان که از علل ناموفق بودن کشور ما در تفوق بر مشکلات موجود؛ م‌ی‌توان به مواردی مانند فقدان مبنای نظری برای آموزشهای فنی و حرفه‌ای و اتکا به آن برای بررسی علمی مشکلات و کشف راهکارهای کاربردی برای اصلاح و توسعه کیفی نظام آموزشی، کمبود مراکز پژوهشی وابسته و معتبر در زمینه آموزشهای فنی و حرفه‌ای و نداشتن ارتباط این نظام با دانشگاهها و مراکز علمی و پژوهشی اشاره کرد (محمد علی، ۱۳۹۰). همچنین کارفرمایان از کیفیت ناچیز این گونه آموزشها، فقدان مهارت‌ها ی کاربردی کارآموزان و عدم تناسب محتوای آموزشی شکایت دارند (سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، ۱۳۸۷ به نقل از عبدالهی و سعادت‌مند، ۱۳۹۰؛ همچنین عسگری و همکاران (۱۳۸۷: ۳۵) اذعان میدارند که صاحب‌نظران مختلفی نظیر (نفیسی، ۱۳۷۸؛ قاسمی پویا، ۱۳۸۱؛ نویدی، ۱۳۸۲ و شریعت زاده، ۱۳۸۳) با استفاده از پیشینه پژوهشی و تجارب کارشناسی، بر ناکامی کلی آموزشهای فنی و حرفه‌ای رسمی اذعان کرده‌اند و حتی نفیسی (۱۳۷۸) با توجه به شرایط فعلی، گسترش این آموزشها را تجویز نمیکند. از این رو بسیاری از فراگیران به سمت آموزشهای غیررسمی در مراکز آموزشی آزاد رهنمون شده‌اند. بنابراین میتوان بیان داشت که تلاشها باید در جهت گسترش بخشیدن به انواع دیگر آموزشهای فنی و حرفه‌ای از جمله بخش غیررسمی سمت و سو پیدا کند. چنان که برنامه‌ریزیها در راستای بهبود بخشیدن به کیفیت آموزشهای مهارتی و یادگیری بر اساس حل‌مساله و اتخاذ یک رویکرد آموزشی انعطاف‌پذیر در آموزش فنی و حرفه‌ای (تنیسور و اریزن^۱، ۲۰۰۹؛ هاتیزر و کوکوتارن^۲، ۲۰۰۹) سوق یابد. از این رو برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای باید به گونه‌ای طراحی شوند که فرصتهای لازم را برای کسب دانش، مهارت، نگرش و شایستگی در جهت آموزشهای مادام‌العمر مهیا سازند و قابلیت و شایستگی‌های

¹ Tanrısever, Eriüen

² Hatisaru & Kucukturun

لازم را برای رویارویی با چالش‌های فرا روی در فراگیران به وجود آورند(صدری، ۱۳۸۸: ۸۴). با این حال یکی از چالش‌های اصلی که نظام آموزشی همواره با آن مواجه است، پاسخگویی به نیازهای محیط کار است. در تقویم آموزشی سازمان فنی و حرفه‌ای کشور در سال ۱۳۸۶ به منظور تأمین نیازهای آموزشی جامعه، سیاستها و استراتژی‌هایی برای بهبود کارایی نظام آموزشی ارائه شده که اولین و مهمترین آنها ارتقاء کیفیت آموزشها و سپس مشارکتهای مردمی و تقویت بخش خصوصی است؛ چنان که پرداختن به فرآیند یاددهی-یادگیری امری قابل بررسی در تمام نظامهای آموزشی از جمله سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای است. کیفیت این فرایند، وضعیت مطلوب آموزش است که در آن پدیده یادگیری در کارآموزان اتفاق میافتد و مربی خود را برای شرایط اثربخش یاددهی موظف میداند. بنابراین یکی از عناصر اصلی برای بررسی کامل فرایند یاددهی یادگیری در هر نظام آموزشی، نوع آموزش میباشد که شامل مجموعه تدابیری است که توسط معلم و یادگیرنده برای یادگیری بهتر مطالب درسی صورت میگیرد. بر این اساس روش صحیح دستیابی به این اهداف با روشهای مرسوم در مدارس و حتی دانشگاهها متفاوت است و با روش همچون سخنرانی و ارزشیابی کتبی نمیتوان به آموزش فنیو حرفه‌ای پرداخت(صدرالاشرفی، کردنوقایی و ذاکری، ۱۳۸۹).

با توجه به این که آموزش فنی و حرفه‌ای به طور کلی شامل سه جنبه مادی (محتوایی)، صوری (روشی) و اخلاقی است، بر این اساس سه اصل آموزشی استنتاج می‌شود که عبارتند از ۱. اصل کسب تخصص ۲. اصل پرورش قوا ۳. اصل رشد شخصیت (فریدریش شلیپر، ۱۹۶۴ به نقل از میر لوحی، ۱۳۸۸)، چنان که کسب تخصص بر اهمیت محتوا، پرورش قوا بر روش کسب شناخت و مهارت و رشد شخصیت بر ایجاد یک نگرش بنیادین تاکید دارد (میرلوحی، ۱۳۸۸)، شاید بنیادین‌ترین مانع در راه گسترش آموزش فنی در برخی از کشورهای در حال رشد، و حتی کشورهای پیشرفته، وجود نگرش منفی بسیاری از افراد نسبت به این آموزشها است. کار دستی و فنی از قدیم به مثابه کاری خوار، پست و فقط درخور افراد بی سواد در نظر گرفته شده است. در نتیجه، در بسیاری از کشورها وضعیتی موجود است که در اثر آن درصد زیادی از کسانی که دوره دبیرستان را به پایان میرسانند یا حتی فارغ‌التحصیل دانشگاهها هستند، صرفاً به این دلیل که شغل‌های اداری کافی برای آنان وجود ندارد، بیکار میمانند. روشن است که نمیتوان نگرشها را یک شبه دگرگون کرد، اما با آموزش فنی، به عنوان عنصر مکمل نظام آموزشی و

با آگاه سازی مردم نسبت به امکاناتی که آموزش فنی و حرفه‌ای در اختیار افراد قرار می‌دهد، تغییر نگرشها خیلی سریع انجام خواهد گرفت (هنسکو، ۱۹۷۳). چرا که نگرش مثبت نسبت به کار عامل موفقیت فردی و اجتماعی و احساس رضایت افراد می‌شود (حاجی زاده میمندی، ۱۳۸۰)، و محیطهای آموزشی دومین عامل تأثیرگذار بر رشد فرهنگ کار دانسته شده است و در ایجاد نگرشهای مثبت و منفی نسبت به امور پیرامون فرد و انجام فعالیت‌هایش نقشی تعیین کننده دارد (معیدفر، ۱۳۸۰:۳۹).

رویکرد کل نگر و تلفیقی در فرایند یاددهی و یادگیری یکی از رویکردهای حاکم بر آموزش فنی و حرفه‌ای است (خلاق، ۱۳۸۸ به نقل از نویدی و برزگر، ۱۳۹۱:۱۶۲) که میتواند با ایجاد یک نگاه کلنگرانه و تلفیقی در نوع آموزش، میان کسب مهارت، تخصص و نگرش، زمینه رشد و شکوفایی استعدادهای فراگیران را در این نوع آموزشها فراهم سازد؛ از سوی دیگر استفاده از روشهای تدریس مناسب (تامپسون و تیلدن^۱، ۲۰۰۹)، و شیوههای مناسب طراحی (فردانش، ۱۳۸۷)، بر روی اثربخشی این آموزشها تأثیر میگذارد، و میتواند آموزش را به گونهای طراحی کند که مهارتهای لازم را به فراگیران ارائه نماید (شریعت زاده، ۱۳۹۰). مدل‌های طراحی آموزشی جدید، از جمله مدل طراحی آموزشی چهارمولفه‌ای (4C/ID) یکی از کاملترین مدل‌های مساله محور (مریل، ۲۰۰۲) و کل نگر است؛ که یادگیرنده را به ادغام و هماهنگ کردن دانش، مهارت و نگرش تحریک میکند و در نهایت منجر به ایجاد یک پایگاه غنی دانش میشود که به یادگیرنده اجازه میدهد، تا این دانش را به زندگی روزمره و محیط کار آینده خود انتقال دهد (وان مرینبور، باستینز و هوگول^۲، ۲۰۰۴). این الگوی سازنده گرا (شین، ۲۰۱۲)، فراگیران را در دست یابی به مجموعه‌ی یکپارچه‌ای از دانش، مهارت و نگرش یاری میرساند و منجر به نوعی خود تنظیمی در یادگیری (اسلیجسمن، استریتمن و مرینبور^۳، ۲۰۰۸)، تأثیرگذاری بر روی قدرت استدلال، حل مسأله، اثربخشی تدریس و بهبود یادگیری (سارفو و الن^۴، ۲۰۰۷) میشود.

با توجه به سودمند بودن دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای غیررسمی (غنی، ۱۳۸۸؛ فرهودی، ۱۳۸۸؛ امانی، ۱۳۸۸؛ خداوردیان و حسینی، ۱۳۸۱) همچنین فرایند یاددهی-یادگیری در آموزشگاههای آزاد فنی و حرفه‌ای،

¹ Thompson & Tilden

² Van Merriënboer, Bastiaens, & Hoogveld

³ Sluijsmans, Straetmans & van Merriënboer

⁴ Sarfo & Elen

کیفیت این فرایند نه تنها بر یادگیری کارآموزان موثر است بلکه بر وضعیت اشتغال و متغیرهای مرتبط با آن پس از اتمام دوره آموزشی نیز تأثیرگذار است (صدرالاشرفی و همکاران، ۱۳۸۹). چنانکه ضرورت توجه به کیفیت آموزشها در مراکز غیررسمی مورد تأکید پژوهشگران (صدرالاشرفی و همکاران، ۱۳۸۹؛ غنی، ۱۳۸۸؛ فرهودی، ۱۳۸۸) است. لذا با توجه به بررسی پیشینه تاکنون پژوهشی در خصوص ارتقای کیفیت آموزشهای غیررسمی فنی و حرفه‌ای و نقش طراحی آموزشی کل نگر بر روی اثربخشی برنامه درسی *ICDL* فنی حرفه‌ای صورت نگرفته است؛ از سوی دیگر به دلیل اهمیت انتخاب شیوهی مناسب طراحی و همچنین تأثیر مدلهای جدید طراحی آموزشی بر افزایش اثربخشی آموزش فنی و حرفه‌ای، لزوم انجام پژوهشی در این زمینه احساس می‌گردد؛ تا به برنامه‌ریزان و طراحان این آموزشها در امر تصمیم‌گیری و اثربخشی کمک نماید و میزان رضایتی که فراگیران از این دوره‌ها دارند و نگرش مثبت ایجاد شده نسبت به دوره را اندازه‌گیری نمایند. بنابراین سوال اصلی که پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به آن است این امر میباشد که آیا رویکرد طراحی آموزشی کل نگر و کاربست مدل چهارمولفه‌ای منجر به اثربخشی آموزشهای غیررسمی و به صورت جزئی تر آموزش *ICDL* و همچنین بهبود نگرش نسبت به ارزش کار و آموزش فنی و حرفه‌ای میشود؟

۱-۲ اهداف پژوهش

۱-۲-۱ اهداف اصلی

۱. طراحی دوره آموزش *ICDL* فنی و حرفه‌ای براساس مدل چهارمولفه‌ای (*4C/ID*)
۲. ارزیابی اثربخشی محیط طراحی شده براساس مدل چهارمولفه‌ای

۱-۲-۲ اهداف فرعی

۱. طراحی مدل چهارمولفه‌ای (*4C/ID*) در برنامه درسی *WORD* فنی و حرفه‌ای آموزشگاههای آزاد
۲. مقایسه نگرش فراگیران نسبت به دوره در محیط طراحی شده براساس مدل چهارمولفه‌ای و سنتی
۳. مقایسه رضایت فراگیران از دوره در محیط طراحی شده براساس مدل چهارمولفه‌ای و سنتی
۴. مقایسه میزان یادگیری فراگیران دوره سنتی با فراگیران دوره مبتنی بر مدل چهارمولفه‌ای

۵. ارزیابی و مقایسه نگرش فراگیران نسبت به ارزش کار و آموزش فنی و حرفه‌های در دو محیط سنتی و مبتنی بر مدل چهارمolfه‌های

۳-۱ سؤالات تحقیق

۱. در نمونه مورد نظر آموزش مهارت کار با واژه پرداز (*word*) تکالیف یادگیری باید چگونه باشد؟
۲. در نمونه مورد نظر آموزش مهارت کار با واژه پرداز (*word*) اطلاعات حمایتی باید چگونه باشد؟
۳. در نمونه مورد نظر آموزش مهارت کار با واژه پرداز (*word*) اطلاعات روش کاری باید چگونه باشد؟
۴. در نمونه مورد نظر آموزش مهارت کار با واژه پرداز (*word*) تمرین تکالیف جزیی باید چگونه باشد؟

۴-۱ فرضیه های اصلی پژوهش

۱. بهکارگیری محیط کل نگر مبتنی بر الگوی چهارمolfه‌های در مقایسه با محیط مبتنی بر آموزش سنتی باعث اثربخشی بیشتر دوره‌های آموزش ICDL می‌شود.
۲. یادگیرندگان در دوره مبتنی بر الگوی چهارمolfه‌های در مقایسه با دوره مبتنی بر آموزش سنتی نگرش بهتری نسبت به کار و ارزش آموزش فنی و حرفه‌ای کسب می‌نمایند.

۱-۴-۱ فرضیه‌های فرعی پژوهش

۱. بهکارگیری الگوی چهارمolfه‌های در آموزش WORD در مقایسه با محیط مبتنی بر آموزشی سنتی منجر به نگرش بهتر یادگیرندگان نسبت به دوره میشود.
۲. بهکارگیری الگوی چهارمolfه‌های در آموزش WORD در مقایسه با محیط مبتنی بر آموزش سنتی منجر به رضایت بیشتر یادگیرندگان از دوره میشود.
۳. یادگیرندگان در محیط مبتنی بر الگوی چهارمolfه‌های نسبت به محیط مبتنی بر آموزش سنتی یادگیری بیشتری دارد.

۵-۱ تعریف عملیاتی متغیرها

۱-۵-۱ متغیر مستقل

طراحی آموزشی کل نگر: منظور از طراحی آموزشی کل نگر در این پژوهش، مدل چهارمولفه‌ها ی (4C/ID) وان مرینبور است؛ که دارای چهارمولفه مرتبط به هم میباشد و عبارتند از (الف) تکالیف یادگیری، (ب) اطلاعات حمایتی، (ج) اطلاعات روش کاری، (د) تمرین تکالیف جزئی.

۱-۵-۲ متغیرهای وابسته

نگرش فراگیران: نمرهای است که فراگیران از پرسشنامه‌ی نگرش سنج به دست می‌آورند.
رضایت فراگیران: نمرهای که فراگیران از پرسشنامه‌ی رضایت سنج کسب میکنند.
میزان یادگیری فراگیران: نمرهای که فراگیر در پایان دوره از طریق آزمون پیشرفت تحصیلی کسب میکنند.
نگرش نسبت به کار و ارزش‌ها ی آموزش فنی و حرفه‌ای: نمره‌ی است که فراگیران از پرسشنامه محقق ساخته به دست می‌آورند.

فصل دوم

مبانی پژوهش

- ✓ مبانی نظری پژوهش
- ✓ تحقیقات انجام شده
- ✓ استنتاج از پیشینه

این فصل شامل سه قسمت مبانی نظری، تجربی و جمع بندی میباشد. قسمت نظری دربردارنده چهار قسمت اصلی، آموزش فنی و حرفه‌ای، یادگیری پیچیده، طراحی آموزشی کل نگر و تکالیف کامل میباشد. در قسمت پیشینه تجربی نیز تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده با سه محوریت طراحی آموزشی، کل نگر و تکالیف کامل و آموزش فنی و حرفه‌ای بیان شده است و در نهایت جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از پیشینه پژوهشی ارائه شده است.

۲-۱ مفهوم آموزش فنی و حرفه‌ای

در خصوص مفهوم آموزش فنی و حرفه‌ای^۱ تعاریف متعددی ارائه شده است، اما برای دریافت بیشتر آن لازم است که از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گیرد تا به تعریف این مفهوم برسیم به عنوان مثال سؤالاتی که میتوان پرسید این است که این نوع آموزشها، در چه مکانهایی فراهم میشود؟ یادگیرندگان چه کسانی هستند؟ چه کسانی مسئول ارائه این آموزشها هستند؟ و مهم‌تر از همه تحت چه شرایطی این آموزشها انجام میشود؟ در پاسخ به این سؤالات باید گفت که این آموزشها در سطوح مختلف سیستم آموزشی ارائه میشود چنان که چپل (۲۰۰۳) این مساله را کاملاً روشن میسازد با اشاره به این‌که، آموزشهای فنی و حرفه‌ای توسط مؤسسات آموزشی از جمله مدارس، کالجها، مراکز آموزش بزرگسالان، دانشگاهها، ارائه دهندگان دولتی و خصوصی آموزش و پرورش، بخش صنعت و خانگی، از طریق سازمانهای خاص، کسب و کار کوچک و مشاورین خصوصی انجام میپذیرد. دانش‌آموزان این نوع آموزشها را از سطح دو که پایینترین سطح و اولین چرخه آموزش میباشد، شروع میکنند. گاهی اوقات در آموزش و پرورش عمومی و حتی گاهی خارج از نظام آموزش و به طور کلی در انواع مختلف آموزش غیررسمی شناسایی میشود. جایگاه معلم در آموزش فنی و حرفه‌ای اهمیت بسزایی دارد؛ چرا که معلمان و مربیان نیاز به حمایت از مهارتهایی دارند که در حرفه‌ای شدن آنها و توسعه نیروی کار نقش موثری ایفا میکند؛ چنانکه بانک جهانی استدلال میکند که الزامات و هزینه‌های مورد نیاز برای تربیت مدرسانی خوب (از طریق آموزش و پرورش و مهارتهای فنی و آموزش دیده در مؤسسات تربیت معلم و کسب تجربه در بازار کار) بالاتر از معلمان عادی میباشد (آموزش و پرورش بین‌المللی، ۲۰۰۹). اصطلاح آموزش فنی و حرفه‌ای یک اصطلاح کلی است و هر شکل از آموزش که با هدف تحصیل مدرک در رابطه با یک حرفه خاص، هنر، اشتغال باشد را در برمیگیرد، و یا آموزش لازم، مهارتهای

^۱ Technical & Vocational Training